

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Шавкуненко М. Д. Корекція дизартрічних розладів у дітей старшого дошкільного віку.....	342
Шлапак О.В. Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами з використання логоритмічних та рухливих ігор.....	346
Штих О.С. Формування зорово-просторових уявлень молодших школярів з порушенням писемного мовлення.....	352
Якубіна О.О. Міждисциплінарна команда супроводу дітей зі стертою формою дизартрії.....	359
Ярошенко О.О. Використання дидактичних ігор, як засобу розширення словникового запасу дітей молодшого шкільного віку з ЗПР.....	366
Відомості про авторів	372

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

На нашу думку, запропонована корекційна робота з формування зорово-просторових уявлень буде сприяти розвитку функціональної бази письма, а також формуванню повноцінних зорово-просторових орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Кондратенко Л. О., Прищепа О. Ю. Технологія попередження дисграфії. К.: Главник, 2005. 96 с.
2. Коробко С, Коробко О. Робота психолога з молодими школярами : методичний посібник. К.: Літера ЛТД, 2014. 416 с.
3. Логинова Е. А. Нарушение письма. Особенности их проявления и коррекции у младших школьников с задержкой психического развития : учебное пособие / под. ред.. Л. С. Волковой. СПб: «ДЕТСТВО-ПРЕСС». 2004. 208 с.
4. Максимова Н. Ю., Милютина Е. Л. Курс лекций по детской патопсихологии : учебное пособие. Ростов н/Д.: Феникс, 2000. 576 с.
5. Маслова Т. В., Найдьонова Н. А. Подолання дисграфії на шкільному логопедичному пункті. *Таврійський вісник освіти*. 2014. №2(46). С.155-163.
6. Семенович А. В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. URL: <https://educ.wikireading.ru/11710> (дата звернення 17.08.2020).

Якубіна О.О.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ЗІ СТЕРТОЮ ФОРМОЮ ДИЗАРТРІЇ

Надана характеристику провідних напрямків роботи з дітьми зі стертою дизартрією

Ключові слова: стерта дизартрія, диспраксія, міждисциплінарна команда, міждисциплінарний підхід, комплексний підхід

Постановка проблеми: Сьогодні існує чимало дітей дошкільного віку із таким мовленнєвим порушенням як стерта дизартрія. Отже, питання організації комплексної допомоги дітям зі стертою дизартрією є досить актуальним.

Актуальність організації комплексної допомоги дітям зі стретою формою дизартрії полягає в тому, що за своїми зовнішніми ознаками стерта дизартрія може бути схожа на дислалію, але, при наявності стертої дизартрії у дитини порушується не тільки звуковимова, але й, проявляються порушення нервової системи і, більше того, стерта дизартрія дуже часто супроводжується іншими порушеннями розвитку, такими як, наприклад, диспраксія і досить часто є вторинним порушенням при ДЦП. Саме тому, тільки міждисциплінарна команда розвитку дитини зможе комплексно поглянути на дану проблему, її діагностувати, виявити чи має дитина певні супутні порушення і сформувати ефективний маршрут корекції і розвитку для дитини зі стретою формою дизартрії.

Аналіз досліджень і публікацій: Проблему стертої дизартрії вивчали багато українських та іноземних вчених. Але, потрібно зазначити, що більшість науковців розглядають проблему стертої дизартрії тільки з точки зору логопедичної проблеми і питання порушення мовлення, не приділяючи значної уваги комплексному підходу при роботі із дітьми зі стретою дизартрією. Серед українських вчених, які займалися проблемою стертої дизартрії у дітей можна зазначити, Дідкову Л. М. [2], Гаяш О. В. [5], Лепетченко М. В. [1], які вивчали механізм і патогенез виникнення стертої дизартрії і напрями корекційної роботи при даному мовленнєвому порушенні. Серед зарубіжних вчених, які займалися даним питанням були такі як, Лопатіна Л. В., Архіпова О. Ф., Максимова Н. В., Матрьонін А.П., Нікітіна А.Л. [4].

Мета статті:

- визначити основні напрями роботи міждисциплінарної команди з дітьми зі стретою дизартрією;
- надати характеристику провідних напрямків роботи з дітьми зі стретою дизартрією;
- визначити найбільш актуальні завдання і особливості роботи міждисциплінарної команди з дитиною зі стретою дизартрією та її сім'єю.

За умови міждисциплінарного підходу до створення програми розвитку дитини із стертою дизартрією батькам обов'язково даються рекомендації щодо організації подальшої взаємодії з дитиною, необхідні умови її середовища.

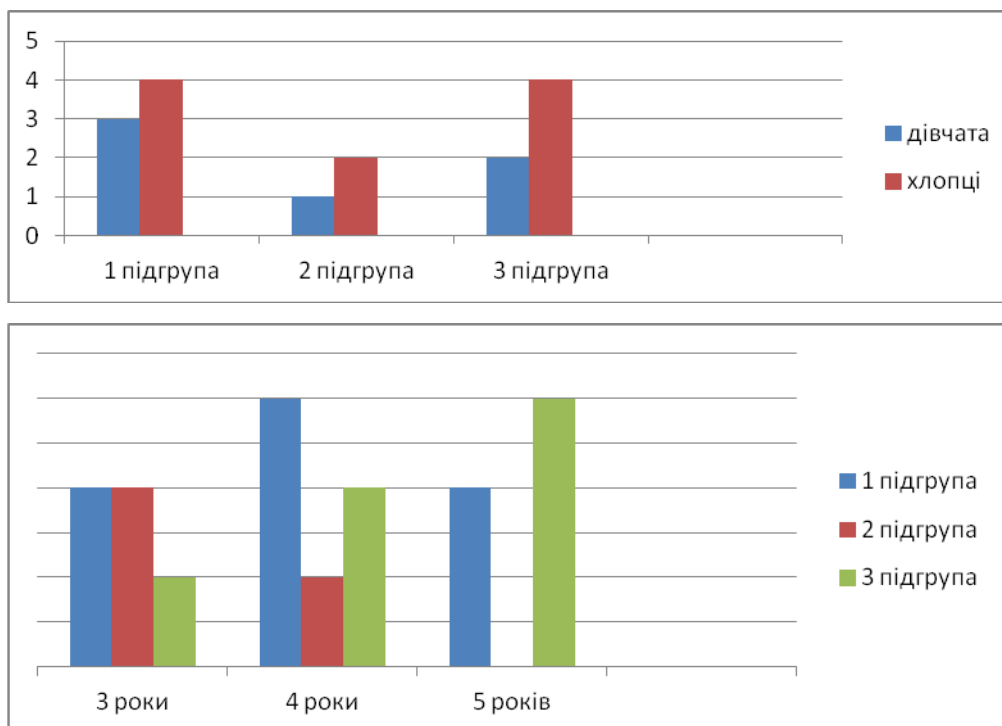
Виклад матеріалу дослідження. Для того, щоб наочно упевнитись у ефективності роботи міждисциплінарної команди, можна розглянути експеримент, який був проведений із групою дітей зі стертою дизартрією.

Хід експерименту:

У даному експерименті приймали участь 15 дітей зі стертою дизартрією (6 дівчат та 9 хлопців). Батьки дітей звернулися із широким первинним запитом, у більшості випадків, основним запитом було покращення звуковимови або запуск мовлення. Але у ході деталізації запиту було з'ясовано, що у певної кількості дітей були помірні труднощі із орієнтацією у схемі тіла, складовою структурою слова, виконанням певних побутових дій, пов'язаних із дрібною моторикою. Ці діти були віднесені до першої підгрупи – діти зі стертою дизартрією та еферентною диспраксією. До першої підгрупи входило 7 дітей (4 хлопця та 3 дівчинки). Див. графік 1

Також, було з'ясовано, що у деяких дітей є труднощі із диференціацією тактильних відчуттів і орієнтацією у схемі тіла, емоційному контакті з іншими людьми, розвитком спільної уваги і вмінням утримувати програму дій. Ці діти були віднесені до 2 підгрупи: немовленнєві діти зі стертою дизартрією та аферентною диспраксією, де диспраксія була первинним порушенням. До 2 підгрупи входило 3 дітей (2 хлопця і 1 дівчинка).

У деяких дітей спостерігалися середні труднощі із розвитком дрібної моторики і формуванням основних побутових навичок, але значні труднощі із звуковимовою, мовленнєвим диханням і просодичною стороною мовлення. Вони були віднесені до 3 підгрупи: діти зі стертою дизартрією без інших порушень розвитку. До 3 підгрупи входило 6 дітей (3 хлопця і 3 дівчинки). Див. графік 1

Для кожної із підгруп була підібрана своя команда розвитку, яка працювала індивідуально із кожною дитиною протягом 3 місяців. На цей період були визначені основні завдання, узгоджені із первинним запитом батьків.

Для першої підгрупи дітей до міждисциплінарної команди входили: логопед; нейропсихолог; невролог; спеціаліст із ЛФК.

Для другої підгрупи дітей була підібрана наступна команда: логопед; нейропсихолог; спеціаліст із сенсорної інтеграції; невролог; психолог (у більшості дітей цієї групи спостерігалися ще й психологічні проблеми, пов'язані із відсутністю мовлення).

Для третьої підгрупи міждисциплінарна команда фахівців складалася з: логопеда; невролога; спеціаліста із ЛФК.

Міждисциплінарна команда фахівців сформулювала і узгодила з батьками такі основні завдання:

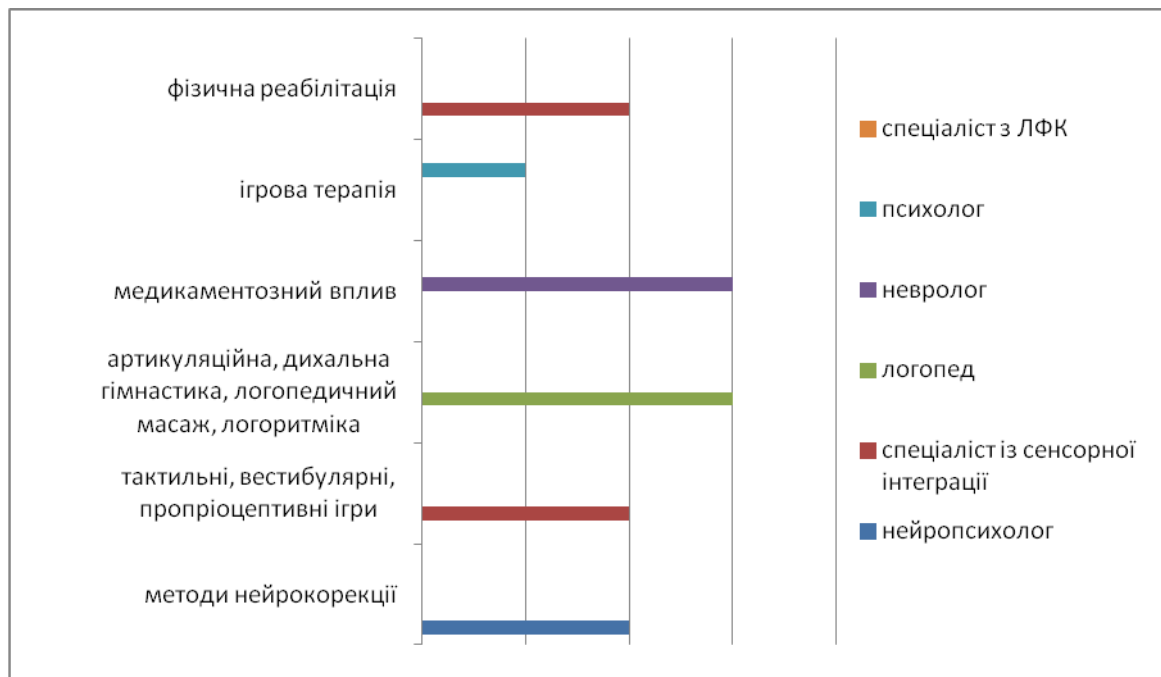
Для першої підгрупи дітей: розвиток уміння орієнтуватися у схемі тіла; розвиток просторових уявлень про предмети; покращення розвитку дрібної та загальної моторики, покращення побутових навичок; формування правильного мовленнєвого дихання та просодичної сторони мовлення; зниження або

підвищення тонуся язика та м'язової мускулатури; покращення звуковимови та складової структури слова; інтеграція дитини до соціального середовища.

Для дітей другої підгрупи міждисциплінарна команда розвитку узгодила із батьками такі основні завдання своєї роботи: розвиток тактильних відчуттів і орієнтація у схемі свого тіла; розвиток вестибулярної системи дітей; формування просторових уявлень про предмети; формування емоційного контакту з дорослими, розвиток спільної уваги, можливості концентруватися на завданнях та утримувати програму; налагодження відносин із однолітками, соціалізація дітей, налагодження у них спільної ігри з однолітками; формування основних побутових навичок; розвиток артикуляційного, пальцевого праксису; розвиток мовленнєвого дихання; покращення тонуся загальної та артикуляційної мускулатури.

Для дітей третьої підгрупи були узгоджені такі основні завдання: розвиток дрібної та загальної моторики і формування основних побутових навичок; зниження тонуся загальної та артикуляційної мускулатури; формування правильного мовленнєвого дихання і просодичної сторони мовлення; покращення звуковимови; найбільш ефективна і повноцінна інтеграція дитини до соціального середовища.

В процесі даного експерименту були використані наступні методи і засоби впливу: методи нейрокорекції, які були спрямовані на розвиток просторових уявлень і орієнтацію у схемі тіла; методи сенсорної інтеграції, які впливали на розвиток основних сенсорних систем; методи логопедичного впливу; психологічні методи впливу, спрямовані на покращення психологічного стану дітей та їх батьків, покращення психологічного клімату в родині, соціалізації дітей у колективі однолітків. Див. графік 3

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Комплексна допомога, яка надається дитині зі стертою дизартрією у межах роботи дисциплінарної команди, дає можливість своєчасного реагування на проблему, що спрямоване на допомогу дитині й сприяння ефективній інтеграції дитини до соціуму за допомогою створення найбільш сприятливого середовища для фізичного та психологічного розвитку конкретної дитини у межах того соціального середовища, в якому вона перебуває.

Такий підхід дозволяє розглянути не тільки порушення або дефект, а поглянути на дитину з точки зору того, що це особистість, якій притаманні певні психологічні особливості. Саме така позиція дозволить найбільш ефективно працювати із дітьми зі стертою дизартрією та інтегрувати їх до соціуму, адже, основний акцент робиться не на порушенні, яке має дитина, а на її можливостях та середовищі, у якому вона знаходиться.

Даний експеримент доводить, що використання методів сенсорної інтеграції та нейрокорекції є ефективними методами роботи для дітей зі стертою дизартрією та іншими порушеннями розвитку, адже дані методи направлені не лише на поверхневі шари (те, що можна побачити явно, наприклад, порушення звуковимови, просодичної сторони мовлення), але й

працюють із тим, що непомітно (наприклад, із порушенням сенсорної інтеграції, що може призводити до диспраксії у тому числі). Більшість дітей зі стертою дизартрією мають супутні порушення, а це означає, що саме команда фахівців може комплексно визначити проблему, виявити спільні цілі й завдання для допомоги конкретній дитини, узгодивши їх із батьками, враховуючи соціально-побутові умови проживання, психологічні особливості дитини, що дає змогу надання комплексної допомоги, максимально інтегруючи дитину до соціуму.

Список використаних джерел:

1. Лепетченко М. В. Логопедія. Дизартрія: навчально-методичний посібник [для студ. спец. 6.010105 Корекційна освіта] / М. В. Лепетченко – Д., 2015. – 36 с.
2. Дідкова, Л. М. Корекційна робота при стертій дизартрії / Л. М. Дідкова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. - Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. - Вип. 23. - С. 63-66.
3. Сходинки інклюзії: наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків. 2-ге вид., випр. та доп. / за ред. С.М.Сидорова. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г.М., 2019. 156 с.
4. Гаяш О. В. Співпраця фахівців у інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи / О. В. Гаяш // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. - 2015. - № 12. - С. 99 - 113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apnvlop_2015_12_10